

ZAZA DİLİNDE ERGATİF SİSTEMİN TARİHİ GELİŞİMİ

THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE ERGATIF SYSTEM IN ZAZA LANGUAGE

İlyas ARSLAN*

Özet

Bu makalede Ergatif Sistemin İrani dillerdeki tarihi gelişimi ile birlikte Zaza dilindeki yapısı incelenmektedir. Zaza dilinin ait olduğu kuzeybatı İrani diller alt grubu ön planda olmakla beraber bazı özelliklerinden dolayı diğer birkaç İrani dil de mercek altına alınmaktadır. Geçmiş zamanlardan yazıtları kalmış en eski İrani dillerden başlanarak özellikle günümüzde konuşulan yeni İrani dillere kadar olan gelişimleri irdelenmektedir. İrani diller eski, orta ve yeni İrani diller olmak üzere üç aşamada ele alınmaktadır. Zaza dili hem morfolojik hem de sentaktik olarak ergatif sisteme uyumluluğu açısından ayrıntılı olarak test edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zaza, ergatif, irani diller

Abstract

The role of ergative system in Zazaki language is investigated parallel to historical progress of this system in Persian languages. Some of the Persian languages are explored special emphasize being given to the east west Persian languages, especially the Zazaki language. The investigation of this system is made throughout the recorded historical past of these languages beginning from ancient scripts of the languages to the in present spoken languages. The Persian language family is explored in three stages: ancient, mid and new languages. The situation of Zaza language in terms of ergative system is explored from morphological as well as syntactic point of view.

Keywords: Zaza, ergativ, iranian languages

Kısaltmalar

*	Gramere uymayan yapılar	NOM	Nominatif 'yalın hal'
/...../	Phonemik yazım	O	Object 'nesne'
?	Manasız	OBL	Obliquus
[.....]	Çapraz Referans Alanı	Ö	Özne
[ABC]	Semantik Özellikler	P	Patient 'edilen'
'.....'	Anlamsal çeviri	PAST	Past 'geçmiş zaman'
1PL	1.PLURAL '1.çoğul şahıs'	PERF	Perfect 'bitmişlik'
1SG	1 SİNGULAR '1.tekil şahıs'	pl	plural 'çoğul şahıs takısı'
2PL	2.PLURAL '2.çoğul şahıs'	PL.NOM	Plural Nominatif 'çoğul yalın'
2SG	2 SİNGULAR '2.tekil şahıs'	PL.OBL	Plural Obliquus 'çoğul oblik'
3PL	3.PLURAL '3.çoğul şahıs'	PPAR	Past Partizip 'geçmiş zaman ortacı'
3sgF	3 singular Feminin '3.tekil dişil şahıs takısı'	PPER	Past Perfekt 'bitmiş geçmiş zaman'
3SG _F	3 SİNGULAR _{FEMİNİN} '3.tekil şahıs _{dişil} '	PRES	Present 'şimdiki zaman'
3sgM	3 singular Maskulin '3.tekil eril şahıs takısı'	Pres.St	Presensstamm 'şimdiki zaman kökü'
3SG _M	3 SİNGULAR _{MASKULİN} '3.tekil şahıs _{eril} '	PV	Preverb 'fiil öneki'
A	Agent 'eden'	S	Subject 'özne'
ABS	Absolutif	sg	singular 'tekil şahıs takısı'
AKK	Akuzatif 'yönelme hali'	SG	Singular 'tekil'
C	Cümle	SOV	Subject-Object-Verb 'Özne-Nesne-Fiil'
DAT	Dativ 'bulunma hali'	SVO	Subject-Verb-Object 'Özne-Fiil-Nesne'

* Yrd. Doç. Dr., Tunceli Üniversitesi, Zaza Dili ve Edebiyatı, iarslan@tunceli.edu.tr

„O	Direkt Nesne	ŞE	Şahıs eki
ERG	Ergatif	ŞT	Şahıs takısı
ET	Ettirgenlik eki	T1	Tip 1
EZ	Ezafe ‘tamlama’	T2	Tip 2
F	Fiil	T3	Tip 3
F _{PAST}	Fiilin geçmiş zaman kökü	T4	Tip 4
F _{PRES}	Fiilin şimdiki zaman kökü	T5	Tip 5
FT	Fiil Tümlenci	T6	Tip 6
IMP	İmperfekt ‘bitmemişlik’	T7	Tip 7
İnr	Intransitiv ‘geçişsiz’	T8	Tip 8
İT	İsim Tümlenci	TNS	Tense ‘zaman’
Krş	Karşılaştırma	tr	Transitiv ‘geçişli’
M	Maskulin ‘eril’	V	Verb ‘fiil’
N	Nesne	VOS	Verb- Objekt-Subjekt ‘Fiil-Özne-Nesne’
Ø	Sıfır ek	ZE	Zaman eki

1. Ergatif Sistem

Tipolojik olarak dünya dilleri üç gruba ayrılmaktadır. Bazı diller bir sisteme göre işlerken bazı dilleri ise tipolojik olarak sadece bir gruba dâhil etmek mümkün değildir. Sentaksı veya morfolojisi akuzatif olan bir dil bazı alanlarda ergatif özellikler gösterebilmektedir. Bu tip diller bölünmüş diller olarak da adlandırılır. Bu bölünmüşlük en fazla halleri¹ (case) etkilemektedir. Aşağıdaki tablo (Butt 2001: 1) her üç sistemin hal dağılımını vermektedir.

Tablo. 1.1 Üç farklı sistemde hal dağılımları

Clause Type	Language Type		
Transitive	Ergative	Accusative	Active
	Erg - Nom	Nom - Acc	Erg - Nom
Intransitive (Unaccusative)	Nom	Nom	Nom
Intransitive (Unergative)	Nom	Nom	Erg

Ergatif ve Ergatiflik kavramları yunanca terimler *érgon* ‘eylem, iş’ (Plank 1979: 4), *ergátes* ‘Eylemci’ (Bußmann 1990: 218) ve *ergázomai* ‘çalışmak, yapmak’ (Lewandowski 1984: 262) kökeninden gelmektedir. Cümlelerin fiili ile diğer öğeleri arasındaki gramer ilişkisinin biçimi ile ilgili olan bu sistem Akuzatif Sisteme göre daha az yaygındır.

Akuzatif Sistemde geçişli, geçişsiz fiil ayrımı gözetmeden bütün özneler bütün zamanlarda nominatif haldedir. Ergatif Sistemde ise geçişsiz fiilin öznesi ile geçişli fiilin nesnesi aynı haldedir. Geçişli fiilin öznesi ise Akuzatif Sistemin tersine oblik haldedir. Morfolojik hal ekleri ile bu ayrım gramerde net olarak birbirinden ayrılır. Nominatif hal birçok dilde /-Ø/ sıfır ek ile ifade edilirken diğer haller çoğunlukla ek alırlar. ‘Bir dilde eğer S ve O, A’dan farklı bir şekilde, aynı muamele görüyorsa bu dil ergatif karaktere sahiptir²’ (Dixon 1987: 2). ‘Aktif’ diller ise aktif ‘etken’ ve inaktif ‘etken olmayan’ fiiller için bazı ekler kullanırlar. Bu ekler Ergatif ve Akuzatif dillerde mevcut değildir.

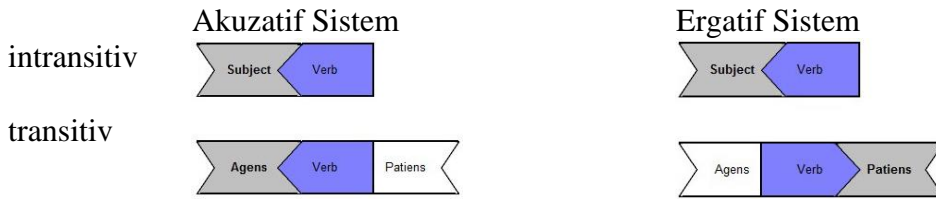
¹ Zazacanın sistemi Türkçedeki Akkusativ Sistemden farklıdır. Zazacadaki ikinci hal Türkçedeki hallere direk denk gelmemektedir. Bu yüzden bu makalede haller için uluslararası kavramlar kullanılacaktır.

² A language is said to show ergatife characteristics if, at some level, S is treated in the same way as O, and differently from A.

Ergatif yapılar birçok dilde karşımıza çıkmaktadır. Bazı dillerin kendi yapısında ergatif yapı varken, bazılarında ise bu yapı başka dillerin etkisi ile girmiştir. Önemli bir nokta Ergatif Sistem hiçbir zaman tam sistem olarak karşımıza çıkmaz, yani herhangi bir dilin bütün grameri ergatif işlemez (Dixon 1994). Morfolojik olarak ergatif olan bir dil sentaksta tamamen akuzatif olabilir. Buna örnek diller Zazaca, Goranca, Peştucadır. Bazı dillerden oluşan başka bir grup dilin ise sentaksı da ergatif sisteme uyumludur: Avustralya dili Dyirbal (Dixon 1994), bazı Maya-Dilleri (Van Valin 1981, Stolz 2000), Sama gibi Filipin dilleri (Van Valin 1999) ve birçok Tibet-Burma dillerinin sentaksı ergatiftir (krş. Anderson 1976, 1977, Dixon 1979, 1994, Van Valin 1981, Polinsky 2011). Sentaksı ergatif olan bu dillerin morfolojisi de ergatiftir. Fakat bu dillerin tüm gramerine bakıldığı zaman akuzatif kalıntılar da bulunmaktadır.

Özne³ gibi bazı sentaktik kavramlar dilbilimi dünyasında hep tartışıla gelmiştir. Bazı dilbilimciler Ergatif Sistemde geçerli bir özne olmadığından öznenin evrenselliğinden bile şüphe duymaktadırlar (Sasse 1978, Primus 2003): ‘Eğer özne kavramını agent ‘eden’ ile özdeşleştirirsek özne ergatif dillerde kullanılamaz hale gelmektedir⁴’ (Primus 2003: 18). Örneğin ergatif olan Kafkas dili Archi (Van Valin 1981: 385) gibi bazı dillerde net bir özne kategorisi yoktur.

Gramer sistemleri ekonomik davrandığından nominatif/akuzatif diller ergatif/absolutif dillerden daha yaygındır. Akuzatif sistemin yaptığı gibi cümlenin en önemli ögesi özne herhangi bir ek almamakta, yardımcı öğeler ek almaktadır. Gramerde /-Ø/ ek de bir gramer kategorisidir ve genellikle nominatif⁵ hale denk gelir. Aşağıdaki şekil 1.1 her iki sistemi karşılaştırmaktadır.

Şekil 1.1 Akuzatif ve Ergatif Sistemler

SVO⁶ (Özne-Fiil-Nesne) dizilişine göre şekil 1.1 her iki sistemin fiil çekimlenmesini (aggrement) göstermektedir. Akuzatif Sistemde geçissiz fiilin öznesi ve geçişli fiilin agent'i fiil ile uyumludur, fakat Ergatif Sistemde bu durum farklıdır. Geçissiz fiilin öznesi ile geçişli fiilin nesnesi fiille uyumludur. Yukarıdaki şekilde bu durum oklarla belirtilmiştir. Gürcüce gibi birkaç istisnanın dışında Ergatif diller SVO (Özne-Fiil-Nesne) dizilişine tabii değildir. (Polinsky 2011) (Comrie 2008) e dayanarak incelenmiş 38 Ergatif dilden 34 tanesinin kelime dizilişinin SOV (Özne-Nesne-Fiil) olduğunu belirtmektedir. Sadece 4 tanesi diğer diziliş olan VAO/VOA (Fiil-Özne-Nesne/Fiil-Nesne-Özne) sistemine tabiidir.

Daha ekonomik olduğundan ek alan öğeler fiil ile çekimlenmeyen öğelerdir. Eğer isim agent işlevinde ise hiyerarşinin sağ tarafından, nesne kategorisinde ise sol tarafından ek alır (Dixon 1994: 85). Bu durum Akuzatif Sisteme büyük avantaj sağlamaktadır. Aşağıdaki Tablo 1.2 bu durumu ifade etmektedir.

³ Tipolojik anlamda özne ile sadece geçissiz fiilin tek ögesi kastedilmektedir. Geçişli bir fiilin ilk ögesi Agent olarak tanımlanır.

⁴ Wenn man den Subjektbegriff mit dem Agensbegriff assoziiert, so ist der Subjektbegriff auf Ergatifsprachen nicht anwendbar.

⁵ Türkçede nominatif yalın hali karşılarken Zazaca gibi bazı dillerde nominatif ekleri de vardır: Çoğul /-i/. Dolayısıyla nominatifi Türkçeye yalın hal olarak çevirmek sorunlu olacaktır.

⁶ Subject Object Verb (Özne Nesne Fiil).

Tablo. 1.2 Silverstein Hiyerarşisi

>> ----- >> Akuzatif Yön >> ----- >>			
1. Şahıs zamiri	2. Şahıs zamiri	Demonstrative 3. Şahıs zamiri	Özel isimler
			İsimler
			İnsan Canlı Cansız
<< ----- << Ergatif Yön << ----- <<			

Türkiye Türkçesi hem sentaks hem de morfolojik olarak Akuzatif Sisteme tabidir. Zaza dili ise sentaksta akuzatif iken morfolojide kısmen ergatiftir. Bu ergatiflik morfolojik kategori zaman 'tense' ile sınırlıdır. Aşağıdaki Tab. 1.3 her iki dili karşılaştırmaktadır.

Tablo. 1.3 Zazaca ve Türkçenin hal ve fiil uyumluluk karşılaştırması

Akuzatif (Türkçe)	Ergatif (Zazaca)
<p>a. Adam-Ø gel-di-Ø</p> <p>adam-NOM gelmek-PAST-3sgM</p> <p>'Adam geldi.'</p>	<p>d. Mordemek-Ø am-ē</p> <p>adam-NOM gelmek_{PAST}-PAST_{T6}-3sgM</p> <p>'Adam geldi.'</p>
<p>b. Adam-Ø kadın-1 gör-dü-Ø</p> <p>adam-NOM kadın-AKK görmek-PAST-3sgM</p> <p>'Adam kadını gördü.'</p>	<p>e. Mordemek-i cênike di-y-e</p> <p>adam-ERG kadın.ABS görmek_{PAST}-PAST_{T3}-BL-3sgF</p> <p>'Adam kadını gördü.'</p>
<p>c. Adam-Ø kadın-1 gör-ü-yor-Ø</p> <p>adam-NOM kadın-AKK görmek-BV-PRES-3sgM</p> <p>'Adam kadını görüyor.'</p>	<p>f. Mordemek-Ø cênike vin-en-o</p> <p>adam-NOM kadın.AKK görmek_{PRES}-PRES-3sgM</p> <p>'Adam kadını görüyor.'</p>

1.1. Morfolojik Ergatif İşleyiş

Ergatif Sistemin etkilediği ilk alan morfolojidir. En çok etkilenen kategoriler ise ismin halleri, bazı ekler, fiil çekimlenmesidir (Dixon 1994). Şahıs zamirleri, zaman 'tense' ve görünüş 'aspect' ve yan cümleler de ergatif işaretlenmiş olabilir (Otsuka 2000). İrani diller boyutuyla sadece ergatif anlamda hal dağılımı ve fiil çekimlenmesi etkilendiği için önemlidir.

1.1.1. Hal 'Case'

Ergatif dillerdeki hal dağılımı Akuzatif dillerden daha farklı olmaktadır. Geçişsiz fiilin tek ögesi absolutif halin ekini alır. Geçişli fiillerde ise nesne absolutif halde iken özne oblik haldedir. Geçişsiz fiillerin öznesi ile geçişli fiillerin nesnesi aynı haldedir. Ergatif yapının en tipik ve bilinen örneği Avustralya'da yerli halkın konuştuğu Dyirbal dilidir. Bir diğer ergatif

dil ise Dağıstan, Azerbaycan ve Kazakistan da konuşulan Avarcadır⁷. Türkiye'de Avarca konuşan insanların olduğu bilinmektedir, fakat ne kadar oldukları bilinmemektedir.

(1.1) Avarca (Polinsky 2011: 3-4)

- a. was:-as: şışa b-ek-ana
boy-ERG bottle.ABS III-break-PAST⁸
'The boy broke a/the bottle.'
'Oğlan şişeyi kırdı.'
- b. was ruq':o-w-e '-an-ila
boy.ABS home-I-LAT go-PAST
'The boy went home.'
'Oğlan eve gitti.'

Oldukça karmaşık bir fiil yapısı olan Avarcanın morfolojisi ergatiftir. Örnek (1.1a) daki geçişli fiilin agenti */-as/* eki ile ergatif haldedir. Geçişli fiilin nesnesi ise geçişsiz fiilin öznesi gibi absolutif haldedir. Böylece gerek fiille uyumluluk gerekse hal dağılımı anlamında bir Ö/N ilişkisi doğmaktadır. Fiile uyumlu olan nesne *şışa* absolutif halde iken, geçişli fiil *ek* 'kırmak' in agenti 'eden' *was* 'oğlan' */-as/* takısı ile ergatif hale girmektedir.

1.1.2.Fiil Çekimlenmesi 'Agreement'

Fiil ve cümlenin diğer öğeleri arasındaki ilişkiyi fiil çekimi düzenler. Öğelerin cümlenin fiili ile uyumu dilden dile farklılıklar göstermektedir. Gerek fiilin arkasında beliren bir takı gerekse herhangi bir öğede beliren bir ek fiilin çekimini düzenleyebilmektedir. Ergatif bir dilde fiil hem ergatif hem de absolutif halle çekimlenebilir. Fiilin çekimleneceği öğe hal ile bağlantılı değildir. Ergatif işlevi üstlenen ek direkt fiilin önünde belirir. Yerli Amerika dilleri Jacalteç, Selayarese ve Kafkas dili Abhaz (Woolford 1999) bu alanın en iyi örnekleridir. Bu tip diller hal eklerini fiilin dışındaki öğelere ekleme gereği duymazlar. Maya dillerinden Jacalteç ergatiflik ekini isim tümleci yerine fiile eklemektedir. Hal eklerinin fiilin başına eklendiğini aşağıdaki örneklerden takip edebiliriz.

(1.2) Jacalteç (Craig 1977, atf Van Valin 1981: 371)

- a. x-Ø-to-pax heb naj winaj
ASP-3ABS-go-back PL CL/the man
'The men returned.'
'Adam geri döndü.'
- b. x-Ø-s-mak naj winaj no' txitam
ASP-3ABS-3ERG-hit CL/the man CL/the pig
'The man hit the pig.'
'Adam domuzu vurdu.'

⁷ Avarcanın hangi dil grubuna ait olduğu dilbilimi dünyasında tartışmalıdır.

⁸ Alıntı örnekleri değiştirilemeyeceği için makalenin bütün örneklerinde İngilizce zaman kavramları kullanılmıştır.

Jacaltec de dikkat çeken en önemli husus isim tümleçlerinin ek almamasıdır. (1.2a) ve (1.2b) deki *wınaj* ‘adam’ fiilin başlarındaki /-ø/-öneki ile doğrudan bağlantılıdır. Her iki cümlede de /-ø/-öneki absolutif hal ekidir ve fiilden sonra gelen ilk ögeye referanstır. Bundan sonraki /-s-/ eki ise (1.2b) ergatif halin ekidir ve cümlenin ilk değil ikinci ögesi ile ilişkilendirilmektedir. Ergatif ekler sadece geçişli olan fiillerde belirir. Jacaltec dilindeki hal dağılımı çapraz referans (cross-reference) ve kelime dizimine göre şekillenmektedir (Van Valin 1981). Bu durumda geçişli fiilden sonraki ilk öge agent ikinci öge ise nesnedir. Fiildeki ekler de birebir buna göre sıralanmaktadır.

1.2.Sentaktik Ergatiflik

Sentaktik öğeler arasındaki ilişkiler de Ergatif ve Akuzatif dillerde farklıdır. Bu alanda cümlenin eksenini ‘pivot’ esas alınır. Anderson (1977) “*principal*” kavramını eksen için kullanırken, Dixon (1979) bu anlamda “*pivot*” kavramını dilbilimine kazandırmıştır. Akuzatif sistemler Ö/A eksenli iken ergatif diller Ö/N eksenlidir. Akuzatif dillerde yan cümlede belirmeyen düzenli olarak agent iken, ergatif dillerde tam tersine nesnedir. Yani cümlenin eksenini artık özne değil nesnedir.

Ergatif sentaks oldukça az dilin gramerinde mevcuttur. Sentaks alanındaki ergatiflik morfolojik olanı mecbur kılmaktadır. Sentaks alanında ergatif olarak bilinen en belirgin örnekler Avustralya’dan Dyirbal (Dixon 1994) ve Filipinlerden Sama (Van Valin 1999) dilleridir. Bu alanda farklı testlerden sadece bir tanesini incelemek yeterli derecede açıklayıcı olacaktır.

1.2.1.İsim Tümleci Silme

En önemli sentaktik operasyon olarak bilinen isim tümleci silme, ilişkilendirilen ögenin söylenmemesidir. Gerek akuzatif gerekse ergatif sistemlerde nominatif haldeki öge silinir. Zaza dili gibi birçok dil morfolojik Ö/N iken sentaks da Ö/A ilişkisine bürünür. Fakat sentaksı da ergatif olan diller Ö/N bağlantısını bu alanda da sürdürür. Dyirbal ve Sama dili silme işlemini düzenli bir şekilde Ö/N eksenine göre yaparlar.

(1.3) Dyirbal (Dixon 1972, 1994: 10)

a. *ɲuma banaga-n^yu*

father.ABS return-NONFUT

‘Father (S) returned.’

‘Baba (Ö) döndü.’

b. *ɲuma yabu-ɲgu bura-n*

father.ABS mother-ERG see-NONFUT

‘Mother (A) saw father (O).’

‘Anne (A) babayı (N) gördü.’

c. *ɲuma yabu-ɲgu bura-n ___ banaga-n^yu*

father.ABS mother-ERG see-NONFUT return-NONFUT

‘Mother (A) saw father (O) and [he (S)] returned.’

‘Anne (A) babayı (N) gördü ve [baba (Ö)] döndü.’

d. η uma banaga-n^yu ___ yabu- η gu bura-n

father.ABS return-NONFUT mother-ERG see-NONFUT

‘Father (S) returned and mother (A) saw [him (O)].’

‘Baba (Ö) döndü ve anne (A) [babayı (N)] gördü.’

İki bileşenin koordine edildiği cümlelerde direkt nesne silinir (Van Valin 2010: 265). *numa* (1.3a) örneğinde özne, (1.3b) de ise nesne pozisyonundadır ve her iki konumda da absolutif haldedir. İsim tümleci silme (1.3c) de N/Ö-, (1.3d) de Ö/N ekseninde yapılmaktadır. Her iki durumda da Ö ve N’nin direkt ilişkisi mevcuttur. *yabu-ngu* gibi ergatif haldeki herhangi bir öğenin silinmesi durumu söz konusu değildir. Sentaktik Ergatif diller bağlantıları da absolutif halindeki bileşen ile yaparlar.

2.Zaza Dilindeki Ergatif Yapı

2.1.İrani Dillerdeki Ergatifliğin Tarihi Gelişimi

Ergatifliği en eski Hint-İran dillerine kadar takip etme imkânı bulunmaktadır. Bu dil özelliği hem İrani dillerde (Pirejko 1979, Karimi 2012) hem de komşu ve akraba olan Hint dillerinde bulunmaktadır (Pirejko 1979, Peterson 1999). Hurri dili, Hititçe, Urartuca gibi birçok Eski Anadolu dillerinin de (Goedegebure 2013), (Dixon 1994: 3) ergatif yapıya sahip olduğunu belirtmeden geçmemek gerekiyor. Bütün bu dillerin kaynakları ise eski zamanlardan kalmış yazıtlardır. Eski Farsça ile yazılmış Bisutun yazıtları ve Avesta’nın günümüze kadar korunabilmiş yazıtlarında herhangi bir ergatif özelliğe rastlanmamaktadır. Her iki dil de hal dağılımına bakıldığında nominatif/akuzatif özellikler göstermektedir (Pirejko 1979). Ergatif Sistemin İrani dillere girmesi Orta İrani Dönemin başlangıcındadır (Pirejko 1979, Trask 1979, Matsumoto 1993, Bynon 2005, Butt 2007, Bhatt 2007, Haig 2008, Karimi 2012).

Temel olarak iki teoriden yola çıkılarak Ergatif Sistemin geliştiği varsayılmıştır: Birinci teori Ergatif Sistemin temelinde daha sonra perfekte evrilen (Benveniste 1952) edilgenlik olduğunu savunurken (Benveniste 1931), diğer teori ise isimsel ortacın bu sistemin kökünde olduğunu savunur (Pirejko 1979, Butt 2005, Haig 2008, Karimi 2012). Eski İrani diller edilgenliği ilgi hali ile dillendirdiği için edilgenlik teorisi pek kabul görmemiştir. Bunun yanında çeşitli teoriler de ergatifliği iyelik (possessive) ögesine dayandırmaktadır. En önemlisi geçişli fillerin çift yönlü yapısıdır. (Pirejko 1979): Geçişli bir fiil hem özne ile hem de nesne ile çekimlenebilir. Aynı zamanda iyelik özelliği olan isim olarak da kullanılabilir. Makalenin ileri kısımlarında bununla ilgili Zazaca dan örnekler bulunmaktadır.

2.1.1.Eski İrani Diller

Sadece 6700 (Lubosky 2009) kelime formu tanımlanabilen Eski İranca (Pirejko 1979, Skjærvø 2002, Haig 2008) iki ana kola ayrılmaktadır: Eski Farsça ve Avestçe. Eski İrancanın doğu kolunu Avestçe temsil ederken batı kolu ise Eski Farsçadan oluşmaktadır. Kayalıklara çivi yazısı ile yazılmış Bisutun-Yazıtları Eski Farsçanın, Zerdüştlüğün kutsal kitabı Avesta’nın Yazıtları ise Avestçenin en önemli kaynaklarıdır. Bisutun Yazıtları Eski Farsça, Elamca ve Babilce olmak üzere üç dilde yazılmıştır. Bu yazıtların dışında 1. Darius ve 1. Xerxes döneminden Persepolis ve Susa’daki yazıtlar, Naqş-i Rostam’daki Darius’un mezarındaki yazıtlar, çeşitli vazolardaki yazıtlar M.Ö 6. yüzyıla aittir (Lubotsky 2009). Aşağıdaki tablo İrani dillerden bazılarını vermektedir (Haig 2008: 5).

Tablo. 2.1 İrani diller

Historical stages	Major attested languages	
Old Iranian	Old Persian (6-4c.bc)	Old Avest., Younger Avest. (14c.-6c.bc?)
Middle Iranian	Western Iranian Mid. Persian, Parthian	Eastern Iranian Sogdian, Khotanese
Modern Iranian	Persian Kurdish Balochi etc.	Pashto Pamir-Group Ossetic etc.

Eski Farsçada üç hal bulunmaktadır: Yalın hal (Nominatif), -i hali (Akuzatif) ve yönelme hali (Datif). Ayrıca vasıta (instrumental), çıkma (Ablatif), bulunma (Lokatif) ve çağırma (Vokatif) halleri tali olarak mevcuttur (Karimi 2012: 28-29). Arka ek (Postposition) olarak gerçekleşen bu tali haller Zazacada kendini korumuştur: Locativ *de(r)* ‘da, de’, Ablativ *ra* ‘dan, den’ gibi.

(2.1) Eski Farsça

a. adam(S) xšāyaθiya abavam

1s:NOM king become:PST:1s

‘I(S) became King’ (Kent 1953: XPf,36-37 atıf Haig 2008: 25).

‘Ben(S) kral olacağım’.

b. pasāva adam(A) karam(O) frāišayam Bābirum

thereupon 1s:NOM army:ACC send:PST:1s to.Babylon

‘Thereupon I(A) sent an army(O) to Babylon’ (Kent 1953: DB III,84 atıf Haig 2008: 25).

‘Thereupon ben(A) Babilona bir ordu(O) gönderdim’.

c. ima tya manā kartam pasāva yaθā xšāyaθiya abavam

that which 1s:GEN do:PTCPL after when king become:PST:1S

‘This (is) that (which) was done by me after (I) became king’ (Kent 1953: DB I,28-29 atıf in Haig 2008: 25)

‘Bu ben kral olduktan sonra yaptırılmıştır’.

d. aṭ zī θwa fšuyantaē=cā vastrai=cā

and indeed 2s:ACC(O) cattle.breeder:DAT=and herdsman:DAT=and

θwōrəšta tatašā

fashioner:NOM(A) has.created(3s)

‘And indeed the Fashioner(A) has created you(O) for the benefit of the cattle-breeder and the herdsman.’ (Old Avestan, Yasna 29,6) (Haig 2008: 25).

‘Ve gerçekten Fashioner (A) sığır-damızlık ve çobanın yararına onu size (O) yarattı’.

(2.1) örnekleri Eski Farsça ve Avestçenin edilgenlik ve hal dağılımlarını göstermektedir. (2.1a) - (2.1c) örnekleri Eski Farsça ,(2.1d) ise Avestçedir. Geçissiz *abavan* ‘olmak’ fiilinin öznesi *adam* ‘ben’ (2.1a) ile geçişli fiil *frāišan* ‘göndermek’ agenti *adam* (2.1b) nominatif haldedir. Geçişli fiillerin nesnelere *karam* ‘ordu’(2.1b) ve *θwa* ‘seni’ (2.1d) akuzatiftir. (2.1c) örneğindeki ortaç *kr-ta* ‘yaptı’ nesne olan *ima* ya göre çekimlenmekle birlikte morfolojik kategoriler hal (case), zaman (tense) ve sayı (numerus) kategorilerinin ekleri de belirlemektedir. Öznenin yerine genitif haldeki öge belirlemektedir. *Manā* ‘benim’ akuzatif olmakla birlikte aynı zamanda aitlik özelliği de bulunmaktadır (Pirejko 1979: 482). Nesne direkt halde iken cümlelerin agenti *manā* aitlik eki ile ilgi halindedir. Gerek Eski Farsça (2.1a), (2.1b), (2.1c) gerekse Avestçede (2.1d) Ö/A-ilişkisi nominatif-akuzatif sisteme göre şekillenmektedir. Eski İrani dillerde şimdiye kadar Ergatif Sistemin herhangi bir ibaresine rastlanmamıştır.

Yeni İrani diller gibi Eski İrani dillerde de İngilizcedeki *to have* Almancadaki *haben* gibi aitlik fiili bulunmamaktadır. Sahiplik ezafe ile ifade edilmektedir. Orta İrani Dönemden beri ezafe ‘ilgi hali’, İrani dillerin hem morfolojisinde hem de sentaksında önemli bir rol oynamaktadır. Ezafenin gerek çoğul eklerinin (Pirejko 1979) gerekse Ergatif Sistemin oluşmasında önemli etkisi olmuştur. Ezafe bu durumda agentin işlevini üstlenmektedir. Ergatif Sistem çekimlenmiş fiil yapısından (2.1b) değil, tam tersine (2.1c) örneğindeki *man-ā kar-ta-m*-yapısından (Haig 2008) gelişmiştir. İrani dillerdeki Ergatif Sistemin temeli bu yapıdadır.

(2.2) mana kartam

man-ā kar-ta-m

1SG-GEN YAPMAK-PPAR-1sg

‘I have done’

‘Benim Yaptığım’

Eski Farsçadaki *man-ā kar-ta-m* yapısı Orta İrani Dönemin başlangıcında *man kart* “tarafımdan yapıldı“ haline dönüşmektedir. Vasıta hali eki olan fiil arka eki *ta* zamanla Ergatif Sistemi oluşturmuştur (Pirejko 1979). Bu dönemde isimsel özelliğini de kaybeden Eski İrani */ta/-*ortacı fiil sisteminin içine entegre olarak özne ve nesnesi olan etken fiilleri ifade etmeye başlamıştır. Bu ekin gelişimi ‘√root + verbalizer + *ta* --> √root + verbalizer + *t*’ (Karimi 2012: 39) şeklindedir. Bazı durumlarda */a/* sesinin düşmesi söz konusu olurken, bazen de sessiz patlamalı */t/* fonolojik olarak sesli patlamalı */d/* sesine dönüşmüştür.

Zaza dilinde bu ek */-ta/* kendisinden önce gelen sese göre sesli veya sessiz olabilmektedir. Eğer bir ünlü veya sessiz bir ünsüzden sonra geliyorsa sesli */-d/* olarak çıkmaktadır. Tablo 2.2 Eski İrani */-ta/* ekinin Zazacadaki gelişimini göstermektedir.

Tablo. 2.2 Zaza Dilinde */ta/* ortacının tarihi gelişimi

<i>/ta/</i> ortacı	Yer		Örnek
	Sesli ünsüzden sonra	/d/	<i>ar-d</i> ‘getirdi’, <i>wer-d</i> ‘yedi’, <i>wen-d</i> ‘okudu’
	Sessiz ünsüzden sonra	/t/	<i>nus-t</i> ‘yazdı’, <i>es-t</i> ‘attı’
	Ünlüden sonra	/t/	<i>sum-t</i> ‘içti’, <i>cin-t</i> ‘çaldı’, <i>gure-t</i> ‘aldı’

(2.3) Orta Farsça

a. hawīn abgundām

DEM:PLuncover:PRES:1S

‘(I) uncover them’ (Haig 2008: 93)

‘Onları ortaya çıkarıyorum’.

b. man abgus-t (a)hēnd

1S uncover:PTCPL COP.3PL

‘I uncovered them.’ (Haig 2008: 93)

‘Ben onları ortaya çıkardım’.

c. man abgus-t ahend

I.OBL reveal-PTCPL copular.3.PL

‘I revealed them.’ (Sundermann, 1989: 29 atf Karimi 2012: 39)

‘Ben onları ortaya çıkardım’.

d. dēn ig man wizī-d

religion which 1S choose:PTCPL

‘the religion which I chose’ [...]’ (Boyce 1975: a,1 atf Haig 2008: 93)

‘Benim seçtiğim din’

Orta Farsça da */-ta/* ekindeki ses düşmesi (2.3) örneğinde net görülmektedir. Orta İrani Dönemdeki bu değişim Yeni İrani dillerde aynı kalmıştır. Geçişli fiil *abgus-t-an* ‘göstermek’ iki zaman gövdesine sahiptir: Şimdiki Zaman gövdesi *abgund* (2.3a) ve geçmiş zaman gövdesi *abgus-t* (2.3b). Fiil sistemine entegre olmuş */-t/* (bazı durumlarda */-d/*) artık geçmiş zaman eki olarak görev yapmaktadır: (2.3b) de *abgus-t-an*, (2.3d) de *wizī-d-an*.

2.1.2.Yeni İrani Diller

Orta İrani dil periyodunda komşu dillerin etkisiyle İrani dillere giren ergatif yapıyı bütün Yeni İrani diller korumamıştır. Bazı diller eski akuzatif sistemlerine geri dönmüşlerdir. Bu geri dönüşü tamamlayan dillerin (Yeni Farsça) yanı sıra değişimin başlayıp henüz neticelendirilmediği diller de (Kurmanca) mevcuttur. Zazaca, Paştunca, Goranca gibi diller ise ergatif sistemlerini korumuşlardır. Bu bağlamda yeni irani dilleri üç gruba ayırmak mümkündür.

- I. Ergatif olmayan İrani diller (Yeni Farsça, Dari, Soranca, Tacikce)
- II. Değişim sürecindeki İrani diller (Kurmanca)
- III. Yarı ergatif İrani diller (Zazaca, Goranca, Paştunca)

Ergatif karakterini kaybetmiş yeni irani dillerden bir tanesi Zazaca ile Kuzeybatı İrani diller içerisinde sınıflandırılan Talişcedir (Paul 1998). Hazar Denizi’nin güneybatı kıyılarında konuşulan Taliş dili coğrafyasının güney kısmı İran topraklarına dahilken kuzey bölümü ise Azerbaycan sınırları içerisinde kalmaktadır.

(2.4) Talişce⁹

a. Odam-Ø om-e.

adam-NOM gelmek_{PAST-3SgM}

‘Adam geldi.’

b. Jen-Ø om-e

kadın-NOM gelmek_{PAST-3SgF}

‘Kadın geldi.’

c. Merd-Ø jen-i vind-ed-a

adam-NOM kadın-AKK görmek_{PRES-PRES-3SgM}

‘Adam kadını görüyor.’

d. Merd-Ø jen-i vindış-e

adam-NOM kadın-AKK görmek_{PAST-3SgM}

‘Adam kadını gördü.’

Geçişli fiil *vin-dan* ‘görmek’ in agenti hem şimdiki zamanda (2.4c) hem de geçmiş zamanda (2.4d) aynı haldedir. Geçissiz fiil *ome-dan* ‘gelmek’ tek ögesi de (2.4a), (2.4b) nominatif haldedir. Geçişli fiillerin nesnelere ise bütün zamanlarda akuzatiftir ve bunu da /-i/ eki ile belirginleştirmektedir. Talişcedeki hal dağılımı aşağıdaki gibidir.

Ö/A	O	V
İT1	İT2	ZAMAN
NOM	AKK	Present
NOM	AKK	Past

İrani dillerdeki Ergatif Sistemin tarihi gelişimi paralel olmamıştır. Birbirine yakın ve aynı grupta olan Yeni İrani diller bile farklı bir seyir izlemişlerdir. Kuzeybatı İrani dil grubuna ait Zazaca ve Talişce buna tipik bir örnektir. Diğer taraftan Zazacadaki belirli komplikasyonlar ilk orta irani dillere aittir, o dönemdeki nesne işaretleyici kendini yenilememiş o zamanki durumunu muhafaza etmiştir (Haig 2008: 134)¹⁰. Eski İrani Sisteme dönmek için değişim sürecinde olan Kurmanca (Haig 2004) kısmen Ergatif Sistemini korumaktadır.

2.2.Zaza Dili

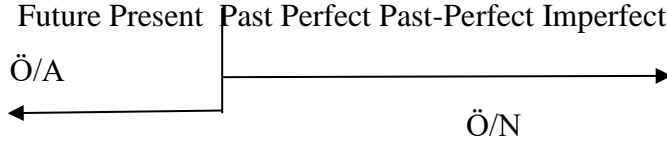
Ayrık Ergatif Sistemlerde hal ekleri aşağıdaki kategorilere göre şekillenmektedir:

I	Canlı, Cansız
II	Zaman, Görünüş ,Kip
III	Fiilin semantiği

⁹ Örnekler Minsk Üniversitesinde doktora öğrencisi ve anadili Talişi olan Iqbal Alimov’dan birebir alınmıştır.

¹⁰ ‘Zazaki, on the other hand, has, apart from certain complications, retained the inherited Oblique in a similar fashion to what can be assumed for an attested Proto-Middle Iranian, and has not acquired any Innovated Object marker (Haig 2008: 134).’

Birçok ergatif İrani dil gibi Zazaca da II. gruba dahildir. Ergatiflik Zaza dilinin morfolojisinde sadece zamanla sınırlıdır. Diğer kategorilerde akuzatif bir işleyiş vardır. Bu nedenden morfolojik ayrık ergatiflik olarak tanımlanır. Silversteins Hiyerarşisine göre Zazaca zamanlarda cümlenin bileşenlerinin ilişkileri (Ö/A veya Ö/N) aşağıdaki gibidir.

Ergatiflik geçişli fiillerin geçmiş zaman gövdeleri ile sınırlıdır. Geçişli fiillerin agenti geçmişte başlayan bir eylemde ergatif eki alır:

(2.5) Zamanlar

- a. Gelecek zaman¹¹: İ meste kınc-u şü-n-ê
onlar.NOM yarın elbiseler-PL.OBL yıkamak_{PRES-PRES-3sgF}
'Onlar yarın elbiseleri yıkayacaklar.'
- b. Şimdiki Zaman: İ nıka kınc-u şü-n-ê
3PL.NOM şimdi elbiseler-PL.OBL yıkamak_{PRES-PRES-3sgF}
'Onlar elbiseleri yıkıyorlar.'
- c. Görülen Geçmiş Zaman: İne kınc-i şü-t-i
3PL.OBL elbise-PL.NOM yıkamak_{PAST-PAST_{T3}-3sgM}
'Onlar elbiseleri yıkadı.'
- d. Mişli Geçmiş Zaman: İne kınc-i şü-t-ê
3PL.OBL elbise-PL.NOM yıkamak_{PAST-PAST_{T3}¹²-PERF.3sgM}
'Onlar elbiseleri yıkamışlar.'
- e. Hikayesi Geçmiş Zaman: İne kınc-i şü-t-i bi-Ø
3PL.OBL elbise-PL.NOM yıkamak_{PAST-PPER sein_{PAST}PAST_{T6}.3sgM}
'Onlar elbiseleri yıkamışlardı.'
- f. Bitmemiş Geçmiş Zaman İne kınc-i şü-t-êne-Ø
3PL.OBL elbise-PL.NOM yıkamak_{PAST-PAST_{T3}-IMPER-3sgM}
'Onlar elbiseleri yıkıyorlardı.'

¹¹ Kuzey Lehçesinde gelecek zaman için herhangi morfolojik veya leksikolojik bir kategori yoktur. Gelecek zaman zarfları ile kurulur. Güney Lehçesinin belli yörelerinde (Siwerek, Gerger vs.) leksikolojik *do* formu mevcuttur.

¹² Geçmiş zaman ekleri farklılık gösterdiğinden morfolojik gruplar not edilmiştir.

Yukarıdaki cümleleri (2.5) iki grup olarak ele almak gerekir. İlk grup (2.5a) ve (2.5b) den oluşmaktadır. Nominatif halde olan agent *i* ‘onlar’, oblik halde olan ise *kınc* ‘elbise’ nesnesidir. İndirek hal (Obliquus) çoğul eki *-u/* ile işaretlenmektedir. İkinci grup ise (2.5c), (2.5d), (2.5e) ve (2.5f) örnekleridir. İlk grupta özneye göre çekimlenen fiil, ikinci grupta nesneye göre çekimlenmektedir, çünkü ikinci grubun eylem veya hareketlilikleri geçmiş zamanda başlamıştır. Bunun sonucunda nesne nominatif halde agent ise oblik haldedir. Dolayısıyla nesne nominatif halin çoğul ekini almaktadır¹³. (2.5) örnekleri Zaza dilinde zamana bağlı olarak devreye giren Ergatif Sistemi göstermektedir. Geçmiş zamanlardaki hal ve fiil çekimlenmesi durumunu Tablo 2.3 göstermektedir:

Tablo. 2.3 Zaza dilinde hal dağılımı

Past	Case Hal		Agreement Fiil Çekimi
Fiil	Nominatif	Obliquus	
intransitiv	Özne		Özne
transitiv	Direk Nesne	Agent	Direk Nesne
ditransitiv	Direk Nesne	Agent İndirek Nesne/ Hedef Nesnesi	Direk Nesne

2.2.1.Morfoloji

İrani dillerdeki Ergatif Sistem zamanların dışında diğer morfolojik kategorileri etkilememiştir. Ergatiflik geçmiş zamanlarla birebir bağlantılı olduğu için zaruriyet olmadıkça şimdiki ve gelecek zaman ele alınmayacaktır. Detaylara inmeden önce Zaza dilindeki hal eklerine bakmak gerekir:

Hal ekleri	Canlı		Cansız	
	Nominatif	Oblik	Nominatif	Oblik
eril	-Ø	-i/y	-Ø	-Ø
dişil	.e	.e	.e	.e
çoğul	-i/y	-u(n)	-i/y	-u(n)

Dişilik ekleri hal değişiminde herhangi bir değişime uğramamaktadır: */-e/*, */-a/*, */-i/*. Bu ekler hem köke ait seslerdir hem de bazı gramer işlevlerini yerine getirmektedir. Bu sebepten ötürü - ile değil . ile ayrılmıştır.

(2.6) Intransitiv (Geçissiz) Fiiller

a. Kokım-Ø so-n-o

yaşlı-NOM gitmek_{PRES-PRES-3SGM}

‘Yaşlı (adam) gidiyor.’

b. Kokım-Ø ş-i-Ø

yaşlı-NOM gitmek_{PAST-PAST_{T6}-3SGM}

‘Yaşlı (adam) gitti.’

¹³ Zaza Dilinde iki tane çoğul eki vardır. */-i/* Nominatif, */-u(n)/* oblik hal.

Ergatif Sistem geçissiz fiilli cümleleri etkilemez. Fiilin sadece bir zorunlu ögesi olduğundan halin değişme imkânı yoktur. Bu yüzden özne her zamanda nominatif haldedir ve fiil özneye göre çekimlenir. Bu tür cümleleri aşağıdaki gibi formüle etmek gerekiyor:

Present + Future:

Ö (İT [İ + NOM] + F_{intr} [F_{PRES} + ZE + ŞT])
 Özne

Past + Perfekt:

Ö (İT [İ + NOM] + F_{intr} [F_{PAST} + ZE + ŞT])
 Özne

Geçişli fiillerde ise durum farklıdır ve Ergatif Sistem devreye girer.

(2.7) Transitiv (Geçişli) Fiiller

- a. Malim-Ø kıtav-Ø nus-en-o
 öğretmen-NOM kitap-OBL yazmak_{PRES-PRES-3sgM}
 ‘Öğretmen kitap yazıyor.’
- b. Malim-i kıtav-Ø nus-t-Ø
 öğretmen-OBL kitap-NOM yazmak_{PAST-PAST_{T3}-3sgM}
 ‘Öğretmen kitap yazdı.’
- c. Malim-u kıtav-Ø nus-t-Ø
 öğretmen-PL.OBL kitap-NOM yazmak_{PAST-PAST_{T3}-3sgM}
 ‘Öğretmenler kitap yazdı.’

Şimdiki zamanda fiil agente göre çekimlenmektedir (2.7a), nominatif haldedir; geçmiş zamanda ise agent oblik haldedir (2.7b). Oblik halde olan bir ögeye göre fiil çekimlenmediği için fiilin birinci derecede muhatapı artık nesnedir. Agentteki tekillik (2.7b) ya da çoğulluk (2.7c) hal durumunu etkilememektedir. Fiil artık nesneye göre çekimlenmektedir. Geçişli fiilin ögeleri ile ilişkileri ise şöyledir:

Present + Future

Ö (İT [İ + NOM] + İT [İ + OBL] + F_{tr} [F_{PRES} + ZE + ŞT])
 Agent

Past + Perfekt + Imperfekt + Past Perfekt

Ö (İT [İ + OBL] + İT [İ + NOM] + F_{tr} [F_{PAST} + ZE + ŞT])
 Direk Nesne

Bir diğer geçişli fiil türü ise üç haneli olanlardır. Zaza dilinde iki tane hal olduğu için fiille çekimlenen hanenin dışındaki haneler obliktir. Oblik haldeki ögeler canlı/cansız durumuna göre ek alırlar. Hedef nesnesi canlı ve eril ise /-i/ ekini alır, cansız ve eril ise /-Ø/-eki

belirir. Dişil hedef nesnelere tekil oldukları sürece ekleri değişmez, sadece çoğul olmaları durumunda dişilik ekinin yerini çoğul eki alır. Bu tür üç haneli fiiller Zaza dilinde bir hayli mevcuttur.

(2.8) Ditransitiv (Geçişli) Fiiller

- a. Wair-ø astık-u da-n-o kutık-i
sahip-NOM kemik-PL.OBL vermek_{PRES-PRES-3sgM} köpek-OBL
'Sahibi kemikleri köpeğe veriyor.'
- b. Wair-i astık-i da-ø-y kutık-i
sahip-OBL kemik-PL.NOM vermek_{PAST-PASTT1-3sgM} köpek-OBL
'Sahibi kemikleri köpeğe verdi.'
- c. Xal-ø wereza-y ra qes-u va-n-o
dayı-NOM yeęen-OBL PV laf-PL.OBL söylemek_{PRES-PRES-3sgM}
'Dayısı yeğenine laf(lar) söylüyor.'
- d. Xal-i wereza-y ra qese-y va-t-i
dayı-OBL yeęen-OBL PV laf-PL.NOM söylemek_{PAST-PASTT3-3pl}
'Dayısı yeğenine laf(lar) söyledi.'

(2.8a), (2.8b) nin fiili *ci daene* 'birine bir şey vermek' ve (2.8c), (2.8d) fiili *ci ra vatene* 'birine bir şey söylemek' üç haneli fiillerdendir. Şimdiki zamanda (2.8a) (2.8c) özneye göre çekimlenen fiil geçmiş zamanda (2.8b) (2.8d) nesneye göre çekimlenmektedir. Bu cümlelerde agent oblik haldedir yani ergatiftir. Bu tür fiilli cümlelerin bileşenleri ve birbirleriyle olan ilişkileri aşağıdaki şema ile özetlenebilir:

Present + Future

Ö (İT [İ + NOM] + İT [İ + OBL] + İT [İ + OBL] + F_{ditr} [F_{PRES} + ZE + ŞT])
Agent

Past + Perfekt + Imperfekt + Past Perfekt

Ö (İT [İ + OBL] + İT [İ + NOM] + İT [İ + OBL] + F_{ditr} [F_{PAST} + ZE + ŞT])
Direkt Nesne

Bazı fiiller iki haneli olmalarına rağmen tek haneliymiş gibi kullanılırlar. Nesnenin saklı tutularak söylenmemesi gramer ögesi alanını boşaltmaz. Gramer kategorileri ve ekleri söylenmeyen ikinci ögeyi de dikkate alarak şekillenir.

(2.9) Gizli nesne

- a. A [sung-u]¹⁴ we-n-a
3SG_F.NOM [mantar-PL.OBL] yemek_{PRES-PRES-3SGF}
'O [mantar] yiyor.'
- b. Ae [sami] wer-d-e
3SG_F.OBL [akşam yemeği.NOM] yemek_{PAST-PAST_{T2}-3SGM}
'O [akşam yemeği] yedi.'
- c. Mı [muriye] wer-d-e
1SG.OBL [armut.NOM] yemek_{PAST-PAST_{T2}-3SGF}
'Ben [armutları] yedim'
- d. Ey [goz-i] wer-d-i
3SG_M.OBL [ceviz-PL.NOM] yemek_{PAST-PAST_{T3}-3pl}
'O [cevizleri] yedi.'

(2.9) örneklerindeki cümlelerin fiili ilk bakışta geçişsiz ve tek haneli gibi görünür. Fakat zaman değiştiğinde hallerin de değiştiğini gözlemleyebiliriz. (2.9a) da Nominatif halde olan özne (2.9b) de oblik hale geçmektedir. Bu hal değişiminin nedeni ise saklı ikinci bir ögenin olmasıdır. İkinci bir ögenin bulunmaması durumunda hal değişimi mümkün olmazdı. [] içerisindeki öğeler ile ilgili enformasyon bilgiyi paylaşılanlar arasında daha önceden birbirlerine iletilmiştir, bu yüzden söylenmeyen öğeler karşılıklı olarak bilinir. Hatta geçmiş zaman cümlelerindeki fiiller (2.9b) (2.9d) bu saklı nesnelere göre çekimlenir. Fiillere gelen cinsiyet ve çoğul eklerinde bu net olarak belirtilir.

2.2.1.1.İsimler

Bütün geçmiş zamanlarda transitiv ve ditransitiv fiillerin agenti ergatif haldedir. Zazacanın kuzey lehçesinde hal ekleri net olarak belirirken güney lehçesinde çoğunlukla bu ekler düşmüştür. *werdene* 'yemek' ve *birnaene* 'kesmek', *hërnaene* 'satın almak' fiillerinde isimlerdeki ergatif sistem görülebilir.

(2.10) İsimler - Kuzey Lehçesi

- a. Manga simer-Ø we-n-a
inek.NOM saman-OBL yemek_{PRES-PRES-3SGM}
'İnek samanı yiyor.'
- b. Manga simer-Ø wer-d-Ø
inek.OBL saman-NOM yemek_{PAST-PAST_{T3}-3SGM}
'İnek samanı yedi.'

¹⁴ Söylenmeyen öğeler []- içerisinde yazılmıştır.

- c. Mordemek dare bır-n-en-o
adam.NOM ağaç-OBL kesmek_{PRES}- ET-PRES-3sgM
'Adam ağacı kesiyor.'
- d. Mordemek-i dare bır-n-ê
adam.OBL ağaç-NOM kesmek_{PAST}-[ET-PAST]_{T5}-3sgF
'Adam ağacı kesti.'
- e. Lazek-i kınc-u hêr-n-en-ê
oğlan-NOM elbise-PL.OBL satın almak_{PRES}- ET-PRES-3sgM
'Oğlanlar elbiseleri satın alıyor.'
- f. Lazek-u kınc-i hêr-n-a-y
oğlan-OBL elbise-PL.NOM satın almak_{PAST}-[ET-PAST]_{T5}-3pl
'Oğlanlar elbiseleri satın aldı.'

Yukarıdaki (2.10) örneklerinde bütün hal ekleri görülmektedir. Fiiller geçmiş zamanların (2.10b), (2.10d), (2.10f) hepsinde direkt nesne ile çekimlenmektedir. Fiil ile çekimlenmeyen bileşenlerin ilkinde ergatif ekler /-i(y)/, /-e/ ve /-u(n)/ belirlemektedir. Aynı zamanda oblik halde olan bu öğelerde /-i(y)/ ekinin eril, /-e/ nin dişil ve /-u(n)/ nun çoğul işlevi vardır. Fiilin ilk hanesi fiilin çekimlendiği hane olup daha sonra diğerleri gelmektedir.

Zaza dilinin diğer bir özelliği eril olan indirek nesne ya da hedef nesnesinde canlı/cansız ayırımının yapılmasıdır. Canlı eriller oblik halde /-i/ eki alırken cansızlar /-ø/ eki alırlar, bir başka deyişle ek almazlar. Çoğulluk durumunda bu gramer ayırımı yapılmaz. Fiilin kaç haneli olduğu bu hedef nesnesinin halini etkilemez.

(2.11) Endirekt veya hedef nesnesi

- a. Firaze pıske erz-en-a kutık-i
Firaz.NOM ciğer.OBL atmak_{PRES}-PRES-3sgF köpek-OBL
'Firaz ciğeri köpeğe atıyor.'
- b. Sayder-i pıske es-t-e pısinge
Sayder-OBL ciğer.NOM atmak_{PAST}-PAST_{T3}-3sgF kedi.OBL
'Sayder ciğeri kediye attı.'
- c. Server-i xırx-i eş-t-i hêga-ø
Server-OBL taş-PL.NOM atmak_{PAST}-PAST_{T3}-3pl tarla-OBL
'Server taşları tarlaya attı.'

- d. Heyder-i xırx-i eş-t-i hêga-u
 Heyder-OBL taş-PL.NOM atmak_{PAST-PAST_{T3}-3pl} tarla-PL.OBL
 ‘Heyder taşları tarlalara attı.’

- e. Ey i eş-t-i ey
 3SG_M.OBL 3PL.NOM atmak_{PAST-PAST_{T3}-3pl} 3SG_M.OBL
 ‘O onları ona attı.’

Eril olan hedef nesnelere oblik halde /-i/ (2.11a), dişiller /-e/(2.11b) çoğullar ise /-u/ (2.11d) ekini alırlar. *ci estene* ‘birine bir şey atmak’ her zaman hedef nesnesine sahiptir. Cansız ve eril *hêga* ‘tarla’ hedef nesnesinde (2.11c) oblik hal eki /-i/- düşmektedir. Bu ekin düşmesi nesnenin halini değiştirmez. İsimlerin yerine şahıs zamirleri konulduğu zaman (2.11e) halin oblik olduğu anlaşılır. Aşağıdaki tabloda fiil haneleri ve hal durumları görülmektedir.

Tablo. 2.4 Fiil haneleri ve hal durumları

FİİL	ÖĞE 1 ÖZNE SUBJECT/AGENT		ÖĞE 2 NESNE DIRECT OBJEKT		ÖĞE 3 HEDEF NESNESİ INDIRECT OBJEKT		
	ZAMAN	ŞİMDİKİ	GEÇMİŞ	ŞİMDİKİ	GEÇMİŞ	ŞİMDİKİ	GEÇMİŞ
İntransitiv	NOM	NOM					
Transitiv	NOM	OBL	OBL	NOM			
Ditransiti v	NOM	OBL	OBL	NOM	OBL	OBL	

Zorunlu öğelerinin dışında cümleye mecburi olmayan öğeler de eklenebilir. Burada incelenen öğeler bağlayıcı öğelerdir.

2.2.1.2.Şahıs Zamirleri

İsimlerde olduğu gibi şahıs zamirleri de bu sistemden etkilenmektedir. Geçmiş zamanlarda geçişli bir fiilin agenti her zaman ergatiftir. Sistematik olarak aynı tarzda işleyen Kuzey ve Güney Lehçelerinin zamirleri arasında ufak fonolojik farklar vardır. Her iki lehçenin zamirleri aşağıdaki tabloda karşılaştırılmıştır.

Tablo. 2.5 Lehçelerde şahıs zamirleri

PP		1SG	2SG	3SG _M	3SG _F	1PL	2PL	3PL
Kuzey	Nominatif	ez	tı	o	a	ma	sıma	i
	Obliquus	mı	to	ey	ae	ma	sıma	ine
Güney	Nominatif	ez	tı	wı	ya	ma	şıma	yi
	Obliquus	mı	to	yi	yê	ma	şıma	yin

1SG, 2SG, 1PL, 2PL her iki lehçede aynıken 3SG, 3PL farklılıklar içermektedir.

(2.12) Şahıs zamirleri

a. A ey hes-n-en-a

3SG_F.NOM 3SG_M.OBL duymak_{PRES-EE-PRES-3sgF}

‘O (dişil) onu (eril) duyuyor.’

b. Ae o hes-n-a-Ø

3SG_F.OBL 3SG_M.NOM duymak_{PAST-[EE-PAST]_{T5}-3sgM}

‘O (dişil) onu (eril) duydu.’

c. İ mı rus-n-en-ê

3PL.NOM 1SG.OBL göndermek_{PRES-EE-PRES-3pl}

‘Onlar beni gönderiyor.’

d. İne ez rus-n-une

3PL.OBL 1SG.NOM göndermek_{PAST-[EE.PAST]_{T6}-1sg}

‘Onlar beni gönderdi.’

Örnek fiiller *hesna-ene* ‘duymak’ ve *rusna-ene* ‘göndermek’ geçişli olup iki hanelidirler. Geçmiş zamanda başlayan eylemlerde (2.12b) (2.12d) cümlelerin agentleri ergatif haldedir.

2.2.2.Sentaks

Zaza dilindeki zamana bağlı ergatif yapıdan sonra sentaksının da incelenmesi gerekmektedir. Morfolojisi ergatif olan bir dilin sentaksında da bu özelliklere rastlanabilir. Tersine bir durum mümkün değildir. Şimdiye kadar incelenen dillerde morfolojisi akuzatif olan sentaksı ergatif olan bir dile rastlanmamıştır. Yani sentaktik ergatifliğin ön koşulu morfolojik de ergatif olmaktır. Zaza dilinin sentaksını birkaç sentaktik ilişki ile test etmek gerekmektedir. İT-silme testi ile sentaktik öğelerin ilişkileri görülebilir. Bazı karışıklıkları önlemek için öncelikle 3.tekil şahıs eril ve dişillerin şimdiki zaman ve geçmiş zaman eklerini vermek gerekiyor.

3SG	Present	Past
Eril	o	Ø
Dişil	a	e

2.2.2.1.İsim Tümlüci (İT) Silme

(2.13) İT-Silme (transitiv, intransitiv)

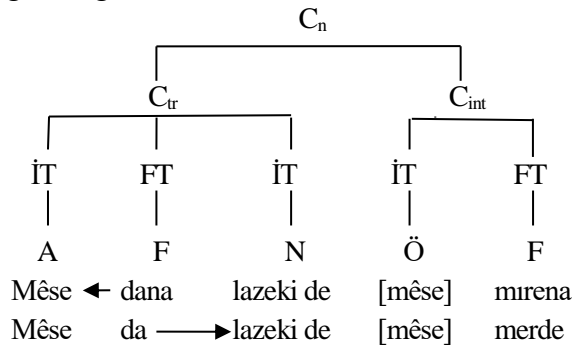
a. Mêse da-n-a çêneke de, [S] mır-en-a

arı₁.NOM ısırmak_{PRES-PRES-3sgF} kız.OBL DIR, [arı] ölmek_{PRES-PRES-3sgF}

‘Arı kızını ısırtıyor ve [agent] ölüyor.’

b. Mèse	da-Ø	çêneke	de,	[S]	mer-d-e
arı.OBL	ısırmak _{PAST.PASTT6-3sgF}	kız.NOM	DIR,	[arı]	ölmek _{PAST-PASTT2-3sgF}
‘Arı kızı ısırıldı ve [agent] öldü.’					
c. Mèse	da-n-a	lazek-i	de,	[S]	mır-en-a
arı.NOM	ısırmak _{PRES-PRES-3sgF}	oğlan-OBL	DIR,	[arı]	ölmek _{PRES-PRES-3sgF}
‘Arı oğlanı ısırıyor ve [agent] ölüyor.’					
d. Mèse	da-Ø	lazek-i	de,	[S]	mer-d-e
arı.OBL	ısırmak _{PAST.PASTT6-3sgF}	oğlan-OBL	DIR,	[arı]	ölmek _{PAST-PASTT2-3sgF}
‘Arı oğlanı ısırıldı ve [agent] öldü.’					
e. *Mèse	da-Ø	lazek-i	de,	[O]	mer-d-Ø
arı.OBL	ısırmak _{PAST.PASTT6-3sgF}	oğlan-OBL	DIR,	[oğlan]	ölmek _{PAST-PASTT2-3sgM}
‘Arı oğlanı ısırıldı ve [nesne] öldü.’					

Bir bal arısı bir insanı ısırıldıktan hemen sonra ölür. Aynı zamanda arıya alerjisi olan bir insan da arı ısırıldıktan sonra ölebilir. Bu anlamda (2.13) örneklerinin yan cümleleri çift anlamlıdır. (2.13) örneğindeki *pe-de da-ene* ‘sokmak, ısırılmak’ geçişli, *merd-en-e* ‘ölmek’ ise geçişsiz bir fiildir. *pe* ‘içine’ hiçbir zaman agent veya öznenin yerine kullanılamaz, sadece nesnenin temsilciliğini yapabilir. Bazı durumlarda agent ve nesnenin aynı özelliklere sahip kelimelerden oluşması cümlelerin eksenini ayırt etmeyi zorlaştırabilir. (2.13a) ve (2.13b) örneklerinde hem isim tümleci *mèse* ‘arı’ hem de *çêneke* ‘kız’ dişil olduklarından fiilin arkasında gelen ekten cümlelerin eksenini bulmak mümkün değildir. ((2.13c) ve (2.13d)) örneklerinde öğelerin cinsiyeti farklı olduğunda fiile gelen ekler de farklıdır. Şimdiki zamanda ((2.13a) ve (2.13c)) agente göre çekimlenen fiil geçmiş zamanda ((2.13b) ve (2.13d)) nesneye göre çekimlenmektedir. Bu anlamda fiilin çekimlendiği bileşen her zaman cümlelerin eksenidir. Cümlelerin eksenini fiil çekiminin dışında yan cümlede silinen öğedir. Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü gibi Zaza dilinde her durumda silinen bileşen agenttir. Bu da Akuzatif dillerin temel özelliklerindedir. Eğer Zazacanın sentaksı da ergatif olsaydı, nesnenin silinmesi söz konusu olurdu. Eğer yan cümlede nesne kastedilecekse bu söylenmek zorundadır, öbür türlü silinen öğe her zaman agent olarak anlaşılır. *Mèse da çêneke de, çêneke merde* cümlesinin anlamı yan cümlede nesnesiz ifade edilemez. Zaza dilinde bu alanda Ö/A ilişkisi hakimdir. Ağaç yapısı ile bu durum aşağıdaki gibidir.

Şekil 2.1 İT-Silme (transitiv, intransitiv)

Fiilin çekimlendiği öge değişse de cümlenin ekseni (controller) sürekli öznedir/agenttir. Bu durum yan cümlenin de geçişli bir fiilden oluşmasıyla aynı seyri izlemektedir.

(2.14) İT-Silme (transitiv, transitiv)

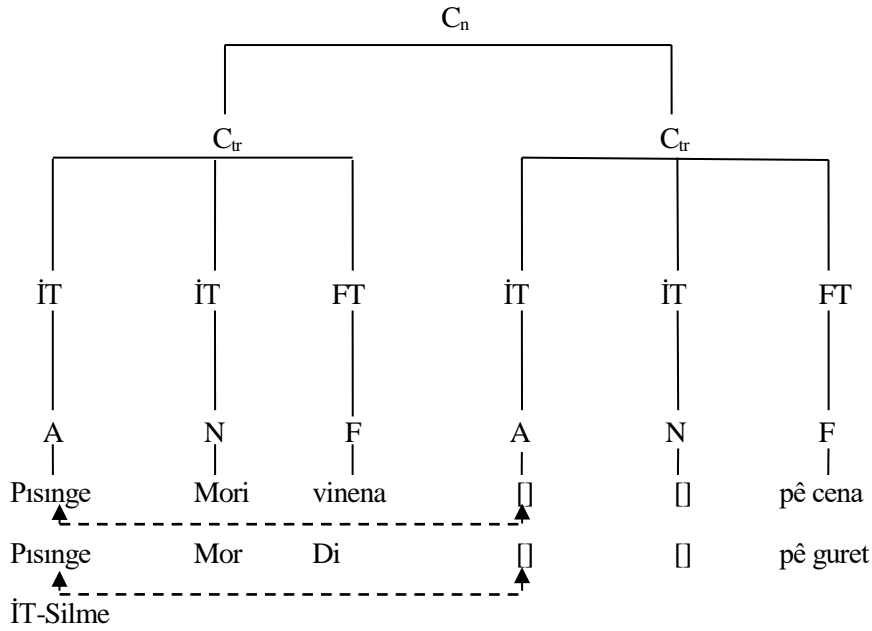
a. Pısinge mor-i vin-en-a, pê ce-n-a
kedi.NOM yılan-OBL görmek_{PRES-PRES-3sgF} PV almak_{PRES-PRES-3sgF}

‘Kedi yılanı görüyor, [kedi] yakalıyor.’

b. Pısinge mor-Ø di-Ø pê gure-t-Ø
kedi.OBL yılan-NOM görmek_{PAST-3sgM} PV almak_{PAST-PASTT3-3sgM}

‘Kedi yılanı gördü, [kedi] yakaladı.’

Herhangi iki geçişli fiilli cümlenin kombinasyonunda eksen aynıdır. (3.14) örneklerinde *pısinge* ‘kedi’ bütün durumlarda cümleyi kontrol eden ögedir. Yan cümlede hem öznenin hem de nesneni silinmesi cümlenin karakterini değiştirmez.

Şekil 2.2 İT-Silme (transitiv, transitiv)

Bu makalede detaylandırılmayan farklı sentaks testleri de yapıldı ve bu alanda herhangi ergatif bir ize rastlanmadı.

3.Sonuç

Ergatif Sistem, Orta İrani Dönemin başlangıcında komşu dillerin etkisiyle Hint-Avrupa dillerine girmiştir. Bu yapılanma gerek İrani dillerde gerekse Hint dillerinde paralel olarak gelişmiştir. Sadece zamanla sınırlı kalan bu değişim diğer morfolojik alanları etkilemediğinden yarı ergatif bir sistemdir. İrani dillerin sentaksının Ergatif Sistemden herhangi bir etkilenme durumu söz konusu değildir, bu değişimler sadece morfoloji ile sınırlı kalmıştır.

Eski İrani /ta/ ortacında gelişen ve fiil sistemine entegre olan ergatif yapı birçok Yeni İrani dillerde de kendisini korumuştur. Bazı dillerde ise ergatif işlevini yitirmiş ama fiil yapısının bir ögesi durumuna gelmiştir. Bu ortacın Zaza Dilindeki gelişimi Tablo 2.2. verilmiştir.

(2.15)

a. Eski İrani: Eski Farsça (Kent 1953: DB I,28-29 atıf Haig 2008: 25)

ima tya manā kartam [...]
that which 1s:GEN do:PTCPL [...]
'This (is) that (which) was done'
'Bu yaptırılan'

b. Orta İrani: Orta Farsça (Boyce 1975: a,1 atıf Haig 2008: 93)

dēn ig man wizī-d
religion which 1S choose:PTCPL
'the religion which I chose [...].'
'Benim seçtiğim din'

c. Yeni İrani - Zazaca

din-o ke mı(n) we-çin-ı-t-ø
religion, which 1SG.OBL DIR-choose_{PAST}-TV-PAST_{T4}-3sgM
'The religion which I chose'.
'Benim seçtiğim din.'

Eski İrani /ta/-ortacı (*kar-ta-m* in (2.15a)) Orta İrani Dönemde /-t/ ye *wizī-d* (2.15b) ve Yeni İrani dillerde /-t,-d/ ye *we çin-i-t* (2.15c) dönüşmektedir. Alternasyon olarak sessiz patlamalı /-t/ ile sesli patlamalı /-d/ olabilmektedir. Bazı fonolojik değişimlerle birlikte Eski İrani /-ta/ kendini korumuştur.

Bütün İrani diller Ergatif Sistemi korumamışlardır. Bu anlamda Yeni İrani dilleri üç gruba ayrılır:

- Ergatif olmayan İrani diller (Yeni Farsça, Darice, Soranca)
- Değişim halindeki İrani diller (Kurmanca)
- Yarı ergatif İrani diller (Zazaca, Paştoca, Goranca)

KAYNAKLAR

- Aldridge, Edith. 2008. Generative Approaches to Ergativity. In: Language and Linguistics Compass 2 (5), 966–995.
- Arkadiev, Peter. M. (2008). Differential Argument Marking in Two-Term Case Systems and its Implications for the general theory of Case Marking. In: Studies in natural language and linguistic theory 72, S. 151-17

- Bavant, Marc. 2008. Proto-Indo-European Ergativity. Still to be Discussed. In: Poznań Studies in Contemporary Linguistics 44 (4), S. 433–447.
- Bisang, Walter. 2002. Argument structure and its morphosyntactic representation: Nominatife/accusative, ergative/absolutive, active/inactive, direct/inverse. Vortrag zu 7th Summer School of the German Linguistic Society. Online: <http://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/summerschool2002/Bisang5.PDF>.
- Böhm, Roger. 2001. Ergativität – Accusativität ... und Notionalgrammatisches. In Hackmack, ed., 53-64. Online: <http://www.fb10.uni-bremen.de/iaas/workshop/ergativ/boehm.pdf>.
- Butt, Miriam. & Deo, Ashwini. 2001. Ergativity in Indo-Aryan. In KURDICA Newsletter for Kurdish Language and Studies 5: 1-18. Korrigierte Version (2005) auf <http://ling.uni-konstanz.de/pages/home/butt/main/papers/ia-erg.html>.
- Butt, Miriam. 2006. The Dative-Ergative Connection. Empirical Issues in Syntax and Semantics 6, O. Bonami & P. Cabredo Hofherr (eds.) pp. 69–92.
- Butt, Miriam & Poudel, Tikaram. 2007. Distribution of the Ergative in Nepali. Leipzig: University of Konstanz. DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft) Projekt- SFB 471, Project A24.
- Bynon, Theodora. 1979. The ergative construction in Kurdish. In Bulletin of the School of Oriental and African Studies 42 (02): 211- 224.
- Bynon, Theodora. 2005. Evidential, raised Possessor, and the historical source of the ergative construction in Indo-Iranian. In Transactions of the philological Society 103:1-72.
- Cheung, Johnny. 2007. Etymological Dictionary of the Iranian Verb. Leiden: Brill (Leiden Indo-European etymological dictionary series, 2).
Online: http://azadegan.info/files/Etymological_Dictionary_of_the_Iranian_Verb.pdf.
- Dixon, Robert M. W. 1977. The Syntactic Development of Australian Languages. In Li, Charles N., ed., 365-415.
- Dixon, Robert M. W. 1987. Studies in Ergativity. In Lingua: International Review of General Linguistics 71:1-16.
- Dixon, Robert M. W. 1994. Ergativity. Cambridge: Cambridge Univ. Press (Cambridge studies in linguistics, 69).
- Dixon, Robert M. W. 1995. Ergativity. Reprinted. Cambridge: Cambridge Univ. Press (Cambridge studies in linguistics, 69).
- Gippert, J. 1996. Die historische Entwicklung der Zaza-Sprache. In Ware: Pêseroka Zon u Kulturê Ma: Dimli-Kîrmanc-Zaza 10:148-154.
- Gippert, J. 2008. Zur dialektalen Stellung des Zazaki. Die Sprache 47/1, 2007/2008: 77-107.
- Hackmack, Susanne & Karl Heinz Wagner, eds. 2001. Ergativ. (Bremer Linguistik Workshop 1). 53-64. Bremen: Universität Bremen, IASS. Online verfügbar: <http://www.fb10.uni-bremen.de/iaas/workshop/ergativ/>.
- Haig, Geoffrey L.G. 2004. Alignment in Kurdish: a diachronic perspective. Unveröffentlichtes Habilitationsschrift. Universität Kiel.

- Haig, Geoffrey L.G. 2008. Alignment change in Iranian languages (Empirical approaches to language typology ; 37). Berlin [u.a.] : Mouton de Gruyter.
- Holmberg & Odden. 2004. Ergativity and Role-Marking in Hawrami. In SWL 1, August 5-8 University of Leipzig & Max Plank Institute of Evolutionary Anthropology.
- Johns, A. Massam, D. & Ndayiragije J. (Eds.). 2006. Ergativity. Emerging Issues. Dordrecht: Springer.
- Jügel, Thomas. 2009. In *Orientalia Suecana* LVIII: 142-158.
- Karimi, Yadgar. 2012. The Evolution of Ergativity in Iranian Languages. In *Asta Linguistica Asiatica* 2:23-44.
- Kefer, Michel. 1986. Ergativität und syntaktische Relationen. In Burkhard, ed., 121-132.
- Laka, Itziar. 2006. Deriving split ergativity in the progressive: The case of Basque, In Johns, ed., 173-196.
- Legate, Julie Anne. 2002. *Warlpiri: Theoretical Implications*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
- Lubotsky, A. & De Vaan, M. In: Gzella (ed) 2009:160-174.
- Matsumoto, Katsumi. 1993. Problems of Ergativity in Indo-European. In *Journal of Indo-European Studies* 21:303-329.
- McGrogan, William B. 2009. Typology of Ergativity. In *Language and Linguistics Compass*: 480-508.
- Melikishvili, Irine. 2008. Georgian as an Active/Ergative Split Language. In *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences* 2:138-147 Online: <http://www.science.org.ge/2-2/Melikishvili.pdf>.
- Mirdehghan & Jahangiri. 2005. Split-Ergative Morphology in Hindi/Urdu, Pashto & Balochi Languages. In *J. Humanities* 12 (3): 93-122.
- Otsuka, Yuko. 2000. Syntactic Ergativity in Tongan: Resumptive Pronouns Revisited. Mānoa: University of Hawaii at Mānoa.
- Otsuka, Yuko. 2006. Syntactic Ergativity in Tongan: In Johns, ed., 79-110.
- Peterson, J. 1999. Grammatische Relationen im Pali und die Entstehung von Ergativität im Indoarischen. In *Historische Sprachforschung / Historical Linguistics* 112:227-263.
- Plank, Frans (ed). 1979. *Ergativity: Towards a theory of grammatical relations*. London: Academic Press.
- Polinsky, Maria. 2007. Ergativity.handout.Sept 07.doc,
Online: http://scholar.harvard.edu/files/mpolinsky/files/ergativity.MIT_.handout.pdf.
- Polinsky, Maria & Gallo, Carlos Gómez & Graff, Peter & Kravtchenko, Ekaterina. 2012. Subject preference and ergativity. In: *Lingua* 122:267–277.
- Pirejko, L.A. 1979. On the Genesis of the Ergative Construction in Indo-Iranian. In: Plank 1979: 481-489.
- Primus, Beatrice. 1999. *Cases and Thematic Roles - Ergative, Accusative and Active (Linguistische Arbeiten)*. Tübingen: Niemeyer.

- Primus, Beatrice. 2003. Ergativität im Deutschen? Das Deutsche im Rahmen der relationalen Typologie. *Koreanische Zeitschrift für Germanistik* 86:13-38.
Online <http://kgg.german.or.kr/kr/kzg/kzgtxt/86-02.pdf>.
- Selcan, Zülfü. 1998. *Grammatik der Zaza-Sprache: Nord-Dialekt (Dersim-Dialekt)*. Berlin: Wissenschaft & Technik.
- Selcan, Zülfü. 2013. Zur historischen Entwicklung der Zaza Sprache. In *Acta Orientalica* 74: 157-218.
- Stolz, Christina. 2000. Ergativität in Mayasprachen. Vorgetragen bei Bremer Linguistik Workshop. Online: <http://www.fb10.uni-bremen.de/iaas/workshop/ergativ/cstolz.pdf>.
- Stroński, Krzysztof. 2009. Approaches to Ergativity in Indo-Aryan. In *Lingua Posnaniensis* 51: 77-118.
- Stroński, Krzysztof. 2010. Variation of Ergativity Patterns in Indo-Aryan. In *Poznań Studies in Contemporary Linguistics* 46:237–253.
- Trask, Robert L. 1979. On the origins of ergativity. In Plank., ed., 385-404.
- Van Valin, Robert D., Jr. 1981. Grammatical relations in ergative languages. *Studies in Language* 5:361–94.
- Wechsler, Stephen & Arka, I. W. 1998. Syntactic Ergativity in Balinese: an Argument Structure Based Theory. In *Natural Language and Linguistic Theory* 16: 387-441.
Onliner: <http://uts.cc.utexas.edu/~wechsler/Balinese-NLLT.pdf>.